

Vojni poduhvati Karla Velikog

Kalmar, Luka

Undergraduate thesis / Završni rad

2017

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:513251>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-22**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli

Filozofski fakultet

Odsjek za povijest

LUKA KALMAR

VOJNI PODUHVATI KARLA VELIKOG

Završni rad

Pula, kolovoz 2017.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli

Filozofski fakultet

Odsjek za povijest

LUKA KALMAR

VOJNI PODUH VATI KARLA VELIKOG

Završni rad

JMBAG: 0303053678, redoviti student

Studijski smjer: Povijest

Predmet: Uvod u srednji vijek

Znanstveno područje: humanistika

Znanstveno polje: 6.04. povijest

Znanstvena grana: 6.04.02 hrvatska i svjetska srednjovjekovna povijest

Mentor: doc. dr. sc. Maurizio Levak

Pula, kolovoz 2017.

SADRŽAJ

1. Uvod	1
2. Organizacija vojske	2-4
3. Rat protiv Langobarda	5-7
4. Rat protiv Sasa	8-12
5. Karlov pohod preko Pireneja	13-15
6. Sukob s Tasilonom i Bavarcima	16-17
7. Rat protiv Avara	18-20
8. Sukob s Bizantom	21-22
9. Ostali pohodi Karla Velikog	23-24
10. Karlova krunidba za cara i odnos s Crkvom	25-27
11. Karlov kraj	28-29
12. Zaključak	30-31

Popis korištene literature	32
Sažetak na hrvatskom jeziku	33
Ključne riječi	33
Sažetak na engleskom jeziku	34
Keywords	34

1. Uvod

Kada govorimo o srednjem vijeku ime Karla Velikog je neizostavno. On je po mnogo čemu obilježio srednji vijek i sasvim sigurno je jedan od najvećih vladara toga doba. Njegovo je ime svima dobro poznato, možemo reći da je poznavanje njegova lika i djela postalo dio opće kulture. Postoji niz inačica njegova imena, od kojih su najpoznatije *Carolus Magnus*, *Charlemagne* i *Karl der Große*. Bez Karla Velikog i njegovih djela teško se može pričati o srednjem vijeku u cjelini. Iako je vladao početkom tog zanimljivog razdoblja, nema sumnje da je na razne načine usmjerio njegov tijek. Od svog oca Pipina vladavinu preuzima 768. godine. Unatoč tome što je Pipin podijelio kraljevstvo između Karla i njegovog brata Karlomana, Karlo je vrlo brzo uspio u potpunosti prisvojiti vlast i zavladatai samostalno. Postoji jako puno interesantnih detalja iz Karlova života, no u ovome ću se radu osvrnuti na vojni segment, preciznije njegove vojne pohode, te kako je i zašto do njih došlo. Vojnih poduhvata nije nedostajalo, vodili su se vrlo često, a nerijetko i jako dugo. Višedesetljetni rat protiv Sasa, relativno kratak rat protiv Langobarda, sukob s Bizantom, Avarima, Bavarima te Arapima na Pirenejskom poluotoku samo su neki od njih. Nisu svi pohodi Karlove vojske polučili uspjeh kakav se možda očekivao. Sredinom druge polovice osmog stoljeća Karlove trupe doživljavaju neuspjeh na prostoru današnje Španjolske. Desetak je godina ratovao i protiv Avara, a treba istaknuti da je neprestano trebalo gušiti pobune Sasa. Protiv njih je ratovao gotovo onoliko dugo koliko je i vladao. Tu su i mnoge druge bitke i ratovi kojima ću se u radu posvetiti. Karlo je zavladao golemim prostorom, a kruna njegove vladavine bila je krunidba za cara 800. godine u Rimu, što je popraćeno burnom reakcijom Bizanta. Unatoč tome što vjerojatno nije bio pismen, Karlovo se ime veže za značajan kulturni napredak u obliku karolinške renesanse, razvoj pismenosti, gradnju i podupiranje gradnje crkvenih građevina te graditeljstva uopće. U Karlovo vrijeme Franačka teritorijalno doseže svoj najveći opseg, a valja istaknuti kako u cijelom srednjem vijeku nijedna država na zapadu Europe nije bila toliko velika. U hrvatskom jeziku imenica „kralj“ potječe upravo od njegova imena. Titulama koje je naslijedio od oca Pipina (kralj Franaka, rimski patricij) dodao je i titulu kralja Langobarda, a uz to što je surađivao s Crkvom, ostvario je i praktičnu prevlast nad papinskom protodržavom.

2. Organizacija vojske

Karlove su trupe bile izuzetno nadmoćne drugim vojskama i uspješne na nekoliko frontova, često i istovremeno. Ako u obzir uzmemo činjenicu da su njihovi protivnici imali različite prednosti i nedostatke, uvidjet ćemo koliko je to zahtijevalo fleksibilnosti Karlove vojske, odnosno primjene različitih taktika i strategija u ključnim trenucima. Sve od Aleksandra Velikog u četvrtom stoljeću prije Krista pa do Napoleona, više od dvije tisuće godina nije bilo vojskovođe na Zapadu koji je vodio toliko učestale, a uglavnom uspješne pohode koji su rezultirali velikim teritorijalnim dobitcima. Osim na područjima koja je imao pod svojom kontrolom, Karlov se utjecaj osjetio i izvan granica njegove države, gdje je utemeljio mnoštvo različitih protektorata. Karlo je svoje carstvo stvorio uglavnom brojnim vojnim pohodima, a njegova ga je tvorevina, za razliku od Aleksandra ili Napoleona, nadživjela. Svoju je titulu i carstvo ostavio sinu Ludoviku, koji je uspio očuvati teritorijalni integritet još četvrt stoljeća.¹

Svake godine karolinški bi vladari, možda počevši od Karlova oca Pipina, održali dva okupljanja na kojima bi sudjelovali magnati.² Oni su bili ti koji bi odobravali odlazak u vojni pohod. Odlazak u rat bio je prilično kompliciran i temeljito planiran proces. Naime, odlasku u neki vojni pohod prethodilo je mnoštvo radnji. Bilo je potrebno prikupiti informacije radi boljeg uvida u situaciju u određenoj regiji i u konačnici veće mogućnosti pripreme uspješnog pohoda. Oni koji bi, primjerice, dolazili na kraljev dvor ili nekakav godišnji skup trebali su donijeti informacije o stanju u kojem se nalazi regija iz koje dolaze, njihovim susjedima, potencijalnim problemima i tome slično. Prikupljene bi se informacije kasnije sortirale i grupirale, nakon čega bi bile prosljeđene Karlovom vojnom stožeru zvanom *magistratus*. To su tijelo činili savjetnici, tzv. *consilarii*, koje Adalhard (značajan je po svome djelu koje je bitno za razumijevanje organiziranja i funkcioniranja karolinške države – *De ordine palatii*) dijeli u dvije grupe: *seniores* i *praecipui consilarii*. Vojni plan, koji je bio ključna stavka pohoda, obično bi bio pripremljen već oko šest mjeseci prije početka pohoda. Vojni stožer koristio je, osim mnoštva dospjelih informacija, i ostale izvore poput geografskih karata i itinerara. To i ne čudi, uzmemo li u obzir koliko se pozornosti

¹ Bachrach, Bernard S., „Charlemagne and the Carolingian General Staff“, *The Journal of Military History*, 2 (66), 2002., 315-318.

² Isto, 318.

pridavalo planiranju pohoda, a i sam je Karlo na svom dvoru posjedovao geografska djela mnogih poznatih antičkih pisaca. Karte su bile od velike važnosti za Franke. Njihova je vojska nerijetko uspješno koristila manevar u kojem bi se čete podijelile te neprijatelja napale iz više različitih smjerova. Možemo dakle zaključiti da su bili vični i vješti u izradi karata, kao i u njihovom korištenju te čitanju. Prednost koju je Karlo imao u odnosu na mnoge druge bile su i ceste. Cestovna je mreža u njegovom carstvu uglavnom bila sačuvana još od vremena Rimskog Carstva. Osim što olakšavaju i ubrzavaju kretanje vojske, koje je vrlo bitno ako je bojište jako udaljeno, ceste omogućavaju i veću učinkovitost logističkoj potpori. Karlo je ustrajao na gradnji uporišta uz područja na kojima se ratovalo kako bi se u njima mogla skladištiti hrana, kao i nadgledati okolni teren. Mnoštvo takvih građevina smjestio je uz rijeke radi lakše opskrbe. Važnost rijeke za Karla i Franke vidimo i u pohodu na Avare, kada Dunavom njegova flota opskrbljuje vojsku te prevozi opsadne sprave. Kada govorimo o veličini vojske koju je Karlo mogao podići, procjene su da je ona mogla u slučaju krajnje nužde brojiti i do stotinu tisuća ljudi. Za usporedbu, ako uzmemo u obzir da je Carstvo tada imalo oko dvadeset milijuna stanovnika, ta se brojka i ne čini pretjeranom. Mogli bismo reći kako je snaga Karlovog vojnog stroja bila temelj njegove vladavine, a o učinkovitosti tog stroja najbolje govori niz ostvarenih pobjeda i velikih teritorijalnih osvajanja.³

Važno je istaknuti kako su vojni pohodi, osim pomnog planiranja, zahtijevali i velike financijske izdatke. Dio tog tereta vrlo često je padao na Crkvu. Crkva je posjedovala mnogo obradive zemlje. Iz tog je razloga davala velike poreze prilikom vojnih operacija. Imamo primjer samostana Saint-Germain-des-Présa kraj Pariza, koji je polovicu svojih godišnjih primanja morao dati u obliku poreza kako bi podržao karolinške vojne operacije. Opati su se nerijetko žalili na visoke poreze koji su izuzetno opterećivali njihove samostane ne bi li se financirali vojni pohodi.⁴

Karlova funkcija kao vođe Franaka bila je trojaka – biti vrhovni sudac i vojskovođa te štiti Crkvu. Svi slobodni ljudi, u slučaju da ih se pozove, dužni su odazvati se i pristupiti vojnoj službi. Pa ipak, s obzirom na to da se ratovalo gotovo svake godine, primjenjivanje tog pravila bilo bi, najblaže rečeno, nezgodno. Iz tog razloga u vojnu su se službu pozivali samo oni ljudi koji su živjeli u okolici mjesta na kojem se

³ Nekić, Antun, „Karlo Veliki“, *Rostra*, 4 (4), 2011., 101-103.

⁴ Bachrach, 342.

ratovalo ili na kojem se vojska skupljala. Međutim, čak je i to predstavljalo ogroman teret siromašnijim pojedincima jer uz to što su se morali odazvati, trebali su imati oružje, ali i zalihe hrane za nekoliko mjeseci. Sve spomenuto bilo je velik financijski izdatak koji si mnogi nisu mogli priuštiti ni uz najbolju volju. Zbog toga je kasnije došlo do određenih promjena, odnosno svaki slobodan čovjek više nije bio obavezan odazvati se u vojnu službu na poziv ako nije imao dovoljno materijalnih sredstava za taj odaziv (oprema, hrana), već je spomenuta obaveza vrijedila samo za imućnije stanovnike, dok su oni siromašniji imali mogućnost međusobnog dogovora da pošalju jednu osobu koja će obavezu vojne službe odraditi za sve njih. Takav je sustav bio mnogo održiviji. Oni koji su posjedovali više od četiri mansusa morali su se odazvati osobno.⁵ Mansus je bio prosječna seljačka čestica koja je u sastavu vlasteoskog imanja. Opseg zemlje pojedinog mansusa trebao je biti dostatan da njegovom obradom omogući život jednoj seljačkoj obitelji, uključujući davanja vlastelinu.⁶ S vremenom veliki su zemljoposjednici postali najvažniji kotačić u stvaranju moćne vojske. Razlog tome ležao je u činjenici da se više nije moralo dolaziti u vojnu službu u postrojbu predvođenu grofom. Umjesto toga, vojni obveznici su mogli (uz dopuštenje) doći u vojsku u sklopu odreda koji predvodi njihov gospodar (manje imućni su se radi zaštite vezali uz moćnije veleposjednike). S obzirom na to da je Karlo, kao kralj, bio najveći zemljoposjednik, značajan dio prihoda dolazio je upravo s njegovih posjeda.⁷

Karlov fokus bio je na osvajačkim, ekspanzionističkim pohodima koji bi Franačku učinili moćnijom i bogatijom. Autor *Karolinškog Carstva*, povjesničar von Fichtenau (Wien 1949.), skreće pozornost na to da su svi ti pohodi bili prožeti krvoprolićem, odnosno da su bili okrutniji od ratova koje su dotad između sebe vodili Germani.⁸

⁵ Goldstein, Ivo - Grgin, Borislav, *Europa i Sredozemlje u srednjem vijeku*, Novi Liber, Zagreb, 2006., 121-122.

⁶ Brandt, Miroslav, *Srednjovjekovno doba povijesnog razvitka*, Školska knjiga, Zagreb, 1995., 195.

⁷ Goldstein - Grgin, 122-123.

⁸ Skupina autora, *Povijest 6 – rani i razvijeni srednji vijek*, gl. ur. Enrico Cravetto, Europapress holding, Zagreb, 2007., 148-149.

3. Rat protiv Langobarda

Ubrzo nakon samostalnog preuzimanja vlasti Karlove vojničke sposobnosti dolaze do izražaja. Nastavio je provoditi planove svojih prethodnika. Ratoborne susjede treba pokoriti, dok oni koji su formalno već bili pod njihovom vlašću svoj podređeni položaj trebaju dodatno potvrditi. U Italiji vlada napetost između papinstva i Langobarda. Karlo je vezan za Crkvu i vjeruje u savez s papinstvom.⁹

Sukob s Langobardima bio je nužan ne samo zbog Karlovih teritorijalnih interesa, nego i zbog saveza s papinstvom. Njegov se otac nadao kako će se stvari s Langobardima izgladiti mirnim putem. To je, na koncu, i bio glavni razlog bračnog povezivanja Karla s kćeri langobardskog kralja Deziderija. Kako se ubrzo pokazalo, ta bračna veza nije odigrala svoju ulogu u poboljšanju odnosa jer je Karlo otjerao langobardsku princezu nakon očeve smrti. Langobardi su nastavili prijetiti Rimu, njihov kralj surađuje s Karlovom šurjakinjom, Karlomanovom udovicom, kao i s bavarskim vojvodom protiv Karla.¹⁰

Langobardski kralj bio je na vrhuncu moći u trenutku kada su njegove kćeri bile udane za Karla, odnosno vojvodu od Beneventa. Karlomanovom smrću 771. godine i bijegom njegove udovice sa svojim sinovima na dvor langobardskog kralja situacija se dodatno zaoštrila. Deziderije od pape zahtijeva pomazanje za Karlomanove sinove. Nakon što mu poziv šalje novoizabrani papa Hadrijan I. u siječnju 772. godine, Karlo kreće u pohod. Papa ga podsjeća na činjenicu da je on, uz to što je rimski patricij, i zaštitnik papinstva. Dio franačkog plemstva nije bio oduševljen idejom rata protiv Langobarda jer su im oni prije bili saveznici u nekim sukobima, primjerice protiv Arapa. Kako bilo, Karlo ih je naposljetku uspio uvjeriti u ispravnost i nužnost svoje odluke. 773. godine šalje dvije vojske u Italiju. Deziderije je svoje utočište potražio u Paviji, čija je opsada trajala dugih devet mjeseci. Za to vrijeme

⁹ Goldstein - Grgin, 114.

¹⁰ Pirenne, Henri, *Povijest Europe od seobe naroda do XVI stoljeća*, Marjan tisak, Split, 2005., 52.

Karlomanova udovica i njezini sinovi sklonili su se u Veronu, koju je Karlo nedugo potom osvojio, a njih odveo u zarobljeništvo.¹¹

774. godine Karlo odlazi na proslavu Uskrsa u Rim. Osim samog slavlja, moguće je da je taj čin bio motiviran i Karlovom željom da papi obznani kako neće dopustiti ostvarivanje njegovog nauma da svoj utjecaj proširi na langobardske krajeve u središnjoj Italiji. Kada je odlazio iz Rima, papa Hadrijan od Karla je zatražio da potvrdi darovnicu svojega oca koji je nekadašnje posjede koje su pripadali Bizantu poklonio papi Stjepanu II. On ne samo da je tu darovnicu potvrdio, već joj je dodao i teritorij Venecije, Istre, Korzike, Spoleta i Beneventa, premda ih nije posjedovao. Nema sumnje da je Karlo bio impresioniran Rimom jer nikada nije vidio tako velik i blistav, raskošan grad. Deziderije je u konačnici slomljen te predaje svoju prijestolnicu Francima. Nakon tog čina, Karlo djeluje vrlo odlučno. Proglašava se kraljem Langobarda (*rex Francorum et Langobardorum atque patricius Romanorum*), bogatu Deziderijevu riznicu daje na raspodjelu svojim vojnicima, a Deziderija umjesto na pogubljenje šalje u samostan. Karlov je uspjeh bio postignut prilično lagano, Langobardi se nisu ni izbliza pokazali dostojnim protivnicima. Adelhis, Deziderijev sin, pobjegao je u Carigrad, gdje se okružuje langobardskim nezadovoljnicima. U to vrijeme i furlanski vojvoda Hrodgaud, u želji da pridobije langobardsku krunu, diže pobunu protiv Franaka. Karlo 776. godine poduzima pohod s ciljem zaustavljanja pobune, koju uspješno i guši.¹² Iako ne želi ulaziti u detalje, franački kroničar Einhard spominje kako su Franci imali velikih problema s prelaskom Alpa, neprohodnim planinskim lancima, klisurama itd.¹³ Nakon uspješnih pohoda, u trenutku kada je krenuo nazad preko Alpa, počele su pristizati vijesti o pobunama Sasa na krajnjem sjeveru. To nije bilo ništa neuobičajeno. Kada bi Karlo bio u Italiji, izbijale bi pobune na sjeveru, a kada bi bio na sjeveru, nemiri bi izbijali na jugu. Tome se moglo doskočiti samo jako pokretnom i brzom vojskom.¹⁴

Langobardi više nisu bili prijatna Italiji, no ona je sada bila usko vezana za Franačku, čijeg se utjecaja uspjela osloboditi tek krajem IX. st.¹⁵ Treba istaknuti kako je Karlo ipak ostavio Langobardima određenu autonomiju (i dalje su mali svoje

¹¹ Budak, Neven, *Karlo Veliki*, Muzej hrvatskih arheoloških spomenika - Split, Split, 2001., 42-44.

¹² Isto, 45-46.

¹³ Einhard, *Život Karla Velikog*, Latina et Graeca, Zagreb, 1992., 61-63.

¹⁴ Budak, 46.

¹⁵ Pirenne, *Povijest Europe od seobe naroda do XVI stoljeća*, 52.

zakone).¹⁶ Osvajanjem Langobardskoga Kraljevstva Karlova je država postala značajan politički čimbenik na Sredozemlju.

Papa Hadrijan zapravo i nije imao drugog izbora nego da pozove Karla u pomoć. Karlo prihvatanjem papinog poziva nastavlja voditi politiku suradnje s Crkvom koju je vodio i njegov otac.¹⁷ Istaknuo bih kako je papin poziv u pomoć bio kao naručen za Karla jer je njegovim pozivom dobio i službeni, uzvišeniji razlog da dođe u Italiju i jednom zauvijek „izgladi“ stvari sa svojim „neistomišljenicima“, što bi on prije ili kasnije svakako bio i učinio.

¹⁶ Isti, *Karlo Veliki i Muhamed*, Izvori, Zagreb, 2006., 190.

¹⁷ Isto, 190.

4. Rat protiv Sasa

Saska je bila teritorij koji se prostirao na području današnje sjeverozapadne Njemačke. Karlov motiv za osvajanje Saske bila je njegova želja za osvajanjem, proširenjem svog teritorija, a ujedno i pokoravanje nemirnih Sasa.¹⁸ Einhard, Karlov kroničar, među ostalim za njih kaže: „Nikad nije poduzet nijedan rat koji je bio dugotrajniji i strašniji, a franačkom narodu teži nego onaj protiv Sasa. Jer Sasi su, kao gotovo svi narodi koji nastavaju Germaniju, bili po prirodi divlji, odani štovanju demona i neprijateljski nastrojeni prema našoj vjeri... (...) Na tim granicama na obje strane nisu prestajala ubojstva, otimačine i požari. To je tako ogorčilo Franke da su odlučili da se protiv Sasa treba krenuti u otvoreni rat, a ne više samo uzvraćati napade. Počeo je dakle protiv njih rat koji se vodio bez prestanka 33 godine...“.¹⁹

Sredinom VIII. st. Sasi su i dalje bili neovisni, nisu bili pod utjecajem kršćanskih vladara. Ostali su iskonski Germani, što ne možemo reći za njihove susjede koji su potpadali pod utjecaje drugih te su sustavno romanizirani i pokrštavani. Sasi su stoljećima, živeći u izolaciji, njegovali svoje običaje. Njihovi susjedi, Franci, nisu bili kadri preobratiti ih i utjecati na njih onako kako je, primjerice, na barbare utjecalo Carstvo. U takvom sklopu okolnosti, Sasi su uspijevali očuvati svoju samostalnost i neovisnost. Često su harali i ubijali u pograničnim krajevima te ih pljačkali. Naravno da njihovi susjedi Franci nisu mogli dopuštati takve poteze te da je njihova reakcija prije ili kasnije bila neophodna. Međutim, da svemu tome i nije bilo tako, teško je povjerovati da osoba poput Karla koja je ambiciozna i sklona ratovanju ne bi svakako pokušala pokoriti Sase. Naime, kako bi Kraljevstvo bilo što sigurnije, pokoravanje sjevernih susjeda bilo je nužno. Dok god nisu potpuno podvlašteni, Sasi su bili neprestana opasnost.²⁰

Prema Pirenneu, rat protiv Sasa možemo razmatrati kao prvi vjerski rat u Europi. Kao što znamo, pokrštavanje drugih Germana bilo je sasvim uobičajeno, međutim ono se provodilo bez upotrebe sile. Sa Sasima nije bilo tako, oni su bili izrazito

¹⁸ Goldstein - Grgin, 114.

¹⁹ Einhard, 63.

²⁰ Pirenne, *Povijest Europe od seobe naroda do XVI stoljeća*, 49.

„tvrdoglavi“ i odani svojim običajima koje nisu htjeli napustiti. Pa ipak, kako je franačka vojska bila daleko superiornija sila, naposljetku nisu imali izbora. Oni koji bi odbili križ i dalje nastavili štovati svoje idole, bili bi kažnjeni smrću. S obzirom na to da je Karlo surađivao s Crkvom kao i njegov otac te na to kako je smatrao da njegova vladavina proizlazi od Boga, više nije bilo mogućnosti da unutar Kraljevstva postoje različita vjerska uvjerenja. Neprihvatanje kršćanstva i križa kao simbola Crkve i vjere bio je velik grijeh prema državi i Crkvi.²¹

Protiv Sasa Franci ratuju tridesetak godina, preciznije od 772. do 804. godine. Pokušavalo ih se prisilno pokrstiti, a, kako kaže Einhard, nakon svakog poraza privremeno bi se pokorili, no vrlo brzo došlo bi do nove pobune.²² Sase je trebalo pokoriti, pobijediti i zatim pokrstiti ili potpuno uništiti. Pokršćavanje Saske i Sasa nije bilo motivirano isključivo vjerom. Naime, to je bilo samo jedno od sredstava da se vlast nad stečenim teritorijem dodatno učvrsti. Za vrijeme ratovanja sa Sasima Franci gotovo neprestano ratuju i na drugim frontovima, što su Sasi uvijek pokušavali iskoristiti tako što bi se nastojali osloboditi franačke prevlasti.²³ Francima se smirivanje neprijateljski nastrojenih Sasa nije činilo moguće sve dok ne počnu govoriti zajedničkim vjerskim jezikom i dok ne prihvate moralnost odnosa među kršćanima.²⁴

Sasi su tijekom čitave Karlove vladavine bili njegov najveći problem. Iako su još njegovi preci vodili sukobe s njima, nisu ih uspjeli pokoriti, pa čak ni zaustaviti njihove neprestane napade na pogranične krajeve. Najugroženiji su bili oni prostori koji su se nalazili na desnoj obali Rajne. Sasi su bili ratari i stočari, a o njihovoj se društvenoj strukturi ne zna mnogo. Znamo da su se dijelili na nekoliko plemena koja su bila predvođena njihovim vođama. Premda vrlo imućan, saski viši sloj nije ostvario politički monopol koji bi mu odgovarao. Einhard piše o Sasima kao tvrdokornim poganima, no novija istraživanja ukazuju na to da kršćanstvo u njihovim zemljama nije bilo nepoznanica, niti nešto što je bilo sasvim neprihvaćeno. Unatoč tome, poganstvo je prevladavalo, a upravo je ono i bilo jedan od razloga sukoba. Središnja točka saskog kulta i mjesto njihovog okupljanja bilo je kod velikog drvenog stupa

²¹ Isto, 49-50.

²² Goldstein - Grgin, 115.

²³ Nekić, 99.

²⁴ Mayr-Harting, Henry, „Charlemagne, the Saxons, and the Imperial Coronation of 800“, *The English Historical Review*, 111 (444), 1996., 1115.

zvanog *Irmisul*. Taj simbolični stup nalazio se u blizini rijeke Weser kod Eresburga. Uz to što je kod njega bilo pohranjeno sasko blago, za taj se stup vjerovalo da drži na okupu nebeski svod. Prvi Karlov pohod na Sase dogodio se 772. godine. Zauzeo je Eresburg, oduzeo im njihovu riznicu te razorio mnoge kipove njihovih poganskih bogova koje su tako vjerno štovali. Međutim, Sasi se nisu slomili, upravo suprotno, u idućim su godinama još jače terorizirali franačko stanovništvo. Tako su, primjerice, tek osnovano franačko naselje na rijeci Lippe potpuno uništili. Karlov odgovor nije trebalo dugo čekati. Iduće, 773. godine kreće u novi pohod na Sase. Promišljen vladar i dobar strateg kakav je bio, shvatio je da neće sve svoje nesuglasice sa Sasima moći riješiti isključivo vojnom silom, što ga je potaknulo na sustavno pokrštavanje tih pogana. U Eresburgu podiže nekolicinu crkava čije je upravljanje prepustio Bonifacijevom učeniku. Kada je 776. godine poduzet novi pohod, mnogi Sasi su sami zatražili da ih se pokrsti.²⁵

Situacija se polako smirivala, izgledalo je da su Sasi napokon „ukroćeni“, no oni nametanje kršćanstva i franačke prevlasti nisu lako prihvaćali. Odlučili su iskoristiti godinu 778., u kojoj su Franci potučeni od Baska nakon što su uhvaćeni u zasjedi kod Roncesvallesa. Plemić Widukind bio je na čelu ustanka za kojeg Sasi prodiru sve do Rajne. Najznačajnija šteta tog ustanka za Franke bila je uništavanje misionarskih središta na sjeveru, kao i zasjeda koju su Sasi priredili franačkoj vojsci na rijeci Süntel, gdje su je potpuno uništili. Taj je poraz uzdrmao Karla, za njega se pročulo po cijelom Kraljevstvu. Zbog svega toga, potrebne su bile drastične mjere koje je Karlo 784. godine i poduzeo. Učinio je nešto što nije nikada prije i što proturječi njegovoj ideji da se prikaže kao revni kršćanski vladar. Četiri i pol tisuće saskih zarobljenika (ako je vjerovati franačkim analima) dao je pogubiti na rijeci Aller. Rat se nastavio i 784. te 785. godine. Karlo je osobno želio biti dijelom svih ratnih operacija, iako je, uzmemo li Einhardove zapise kao vjerodostojne, osobno sudjelovao u „samo“ dvije bitke sa Sasima. Kako bi to ostvario, prezimio je u Eresburgu u nazočnosti svoje obitelji. 785. Widukindov je otpor slomljen, on se predao i pokrstio. Te godine Karlo donosi *Kapitular o Saskim krajevima*, u kojem su za sve prekršaje protiv kralja ili kršćanstva predodređene teške kazne. Tim je zakonom Karlo imao namjeru smiriti saske buntovnike, kao i spriječiti mogućnost izbijanja novih pobuna. Iako su se Sasi

²⁵ Budak, 52-53.

službeno pokrstili, neki od njih su i dalje nastavili s poganstvom i štovanjem raznih poganskih običaja.²⁶

Sve veća napetost na relaciji između Karla i Avara te manjak pažnje koji je bio usmjeren na Sase u tom trenutku, Sasima je otvorio prostor za novu pobunu. Ako je vjerovati kroničarima, mnoge su crkve spaljene, a svećenici otjerani ili ubijeni. Otpor Sasa je i ovoga puta bio žestok, što najbolje vidimo u činjenici da je trajao sve do samog kraja VIII. st., točnije 799. godine. Karlo sasko bojište smatra ključnim te osobno zapovijeda vojskom protiv Sasa, dok drugima prepušta vodstvo na drugim bojištima, poput ratova u Italiji, Španjolskoj ili Panoniji.²⁷ Posljednja faza ratovanja protiv Sasa ujedno je bila i najteža. U Nordalbingiji su najudaljenija saska plemena pružila najveći otpor. Te su se završne bitke vodile od 798. do 804. godine. Prema Einhardu, nakon što su poraženi, raseljeni su, a na njihovo je mjesto naseljeno slavensko pleme Bodriča koje je bilo franački saveznik. Unatoč tome što su se povremeni nemiri znali događati, Saska je okončanjem rata napokon postala dio Franačke Karla Velikog.²⁸ Rat je ostavio velike dijelove Saske opustošenima. Prestrogi zakon koji je Karlo donio 785. godine, dvanaest godina kasnije, 797. zamijenjen je blažim *Saskim zakonom* u koji je uveo novčanu umjesto smrtne kazne. Ponovno je ustrojena i Crkva, a osnovane su i nove biskupije u Bremenu, Paderbornu i drugdje. Novoosnovani samostani sasvim sigurno su bili od velike pomoći daljnjem misionarenju.²⁹ Valja istaknuti kako je osvajanje i pokoravanje Saske i Sasa imalo i simboličko značenje – cijela stara Germanija sada je bila dijelom europske kulture. Pokoravanjem Sasa franačka je istočna granica proširena te je sada dosegla rijeke Labu i Saalu.³⁰

Iako se žestoko ratovalo s obje strane, mnogo veću štetu trpjeli su Sasi. Rat su često obilježavale situacije u kojima bi se Sasi ponizili pred Karlom onoga trenutka kada bi bili potučeni, da bi već drugi trenutak prekršili sva obećanja koja su dali. Einhard naglašava kako za vrijeme ratovanja sa Sasima gotovo da nije prošla jedna jedina godina u kojoj oni ne bi prevarili Karla i Franke prekršivši dana obećanja. No Karlo je bio strpljiv, ustrajan i nepokolebljiv. Nije odustajao sve dok ih nije konačno

²⁶ Isto, 53-56.

²⁷ Isto, 52-55.

²⁸ Goldstein - Grgin, 115-116.

²⁹ Budak, 56.

³⁰ Pirenne, *Povijest Europe od seobe naroda do XVI stoljeća*, 50.

pokorio. Svaki put kada bi izigrali dano obećanje, uslijedila bi Karlova kazna, a one su često bilo veoma rigorozne. Unatoč višedesetljetnom ratovanju sa Sasima, prema Einhardu Karlo je bio izravnim sudionikom sukoba samo dva puta. Jednom kod planine pod imenom Osning i jednom na rijeci Haase. Mnogi saski i franački velikaši izgubili su život za vrijeme tih sukoba. Zbog dugog vremenskog perioda koji je bio potreban da se Sasi u potpunosti podvlaste, Franci su za vrijeme ratovanja s njima gotovo uvijek bili u ratu i s mnogim drugima, vodeći bitke na više frontova istovremeno.³¹

³¹ Einhard, 63-67.

5. Karlov pohod preko Pireneja

Duž Pireneja Franci nisu bili u doticaju s poganskim narodima. Pirenejskim poluotokom su vladali islamizirani Mauri. Nakon poraza kod Poitiersa (732.) koji im je priuštio Karlo Martel, Karlov djed, njihov je daljnji prodor zaustavljen. Pa ipak, i dalje su suvereno vladali poluotokom na jugozapadu Europe. Muslimanska su osvajanja bila brza, kao i brzina razvoja njihove znanosti, umjetnosti i trgovine.³²

Kada je planirao pohod preko Pireneja, Karlo sasvim sigurno nije računao na bilo kakav neuspjeh. Teritorij koji je bio cilj njegovog pohoda na Španjolsku prostirao se od rijeke Ebro do Pireneja.³³ Karlov pohod preko Pireneja sasvim sigurno je bio malo „poguran“ entuzijazmom koji ga je obuzeo zbog svih silnih uspjeha koje je postigao na drugim bojištima. Odazvao se na poziv koji mu je 777. godine uputio barcelonski upravitelj Sulejman al-Arabi. On od Karla traži pomoć protiv kordovskog emira Abd-al Rahmana I. Ono što je vrlo zanimljivo jest pitanje koje se postavlja na Karlovu odluku da se odazove. Je li razlog njegovog odazivanja bio potencijalno osvajanje novih teritorija ili ga je motivirala želja za ratom s onima koji ne štuju kršćanstvo? Vrlo je izgledno da su ga na odaziv potaknula oba motiva podjednako, jer osim što je bio sklon ratovanju i prisvajanju novih teritorija, bio je i branitelj kršćanstva. 778. godine franačka vojska prelazi Pireneje i pokušava osvojiti Zaragozu, no to im nije pošlo za rukom.³⁴ Za ljude koji su živjeli u ono doba cijeli je taj pohod prošao kriomice, nije bio popraćen nikakvom posebnom pozornošću. Zanimljivo je izdvojiti grofa Rolanda koji je izgubio život prilikom zasjede Baska u Roncesvalleskom klancu. Upravo je on osoba koja je u XI. st. poslužila kao predložak za glavni lik epske poeme *La Chanson de Roland*, koja ga je proslavila kao velikog viteza u vrijeme vjerskog i ratnog zanosa koji je posebno vladao za vrijeme Prvog križarskog rata.³⁵

³² Pirenne, *Povijest Europe od seobe naroda do XVI stoljeća*, 51.

³³ Goldstein - Grgin, 116.

³⁴ Budak, 74-75.

³⁵ Pirenne, *Povijest Europe od seobe naroda do XVI stoljeća*, 51-52.

Iako neočekivan, poraz u Roncesvalleskom klancu nije gotovo uopće naštetio, odnosno oslabio franačku vojsku.³⁶ Ipak, Karlu su neuspjesi u Španjolskoj bili znak da ne pokušava osvojiti zemlje preko Pireneja te je otada na tom području provodio izuzetno defenzivnu politiku.³⁷

U Karlovom pohodu 778. godine Vizigoti, koji su se uz Karlov pristanak zbog straha od arapskih represija naselili u Septimaniji, pomažu Francima. On je bio široke ruke kada je nagrađivanje onih kvalitetnih, odanih i odvažnih ratnika bilo u pitanju, stoga nije nimalo čudno što su se Vizigoti za njega pokazali dobrim borcima. Kršćanstvo na poluotoku ipak nije iščezlo, tako primjerice ono čak i jača na teritoriju koji su na sjeveru uspjeli zadržati kršćani.³⁸

793. godine kordovski emir šalje svog poznatog vojskovođu Abd al-Malika u pohod prema franačkim zemljama, u kojem ovaj uspijeva zauzeti Narbonu i Gironu te nanijeti poraz Karlovom nećaku Vilimu od Toulousea. Istovremeno, Franci se moraju nositi i s drugim problemima, poput stalnih ustanaka Sasa. Neuspjeh koji je njegova vojska doživjela prilikom pokušaja zauzimanja Zaragoze, kod Roncesvalleskog klanca i arapska protuofenziva za neko su vrijeme odvratili Karla od ideje prodora u Španjolsku. Tek 800. godine uslijedio je značajniji uspjeh Franaka, uspjeli su zauzeti Barcelonu. Osvajanjem Barcelone nakon jednogodišnje opsade, ona postaje središtem franačke grofovije. Unatoč pokušajima koji su uslijedili, Franci nisu uspjeli pomaknuti granicu prema rijeci Ebro. 812. godine u Aachenu, gdje je Karlo tijekom posljednjih godina svoga života najčešće i boravio, sklopljen je mir između njega i poslanika kordovskog emira al-Hakama. Zaključno, premda Karlo na Pirenejskom poluotoku nije polučio uspjeh kakav je, primjerice, ostvario u Germaniji, Španjolska marka pomogla je jačanju mjesnih kršćanskih snaga, što se pozitivno odrazilo na daljnju borbu za protjerivanje Arapa.³⁹

Einhard, s druge strane, o pohodu na Pirenejski poluotok piše kao o pohodu koji je polučio ogroman uspjeh. „Karlo je rasporedio posade na prikladna mjesta duž granica i krenuo sa što je mogao većom vojnom silom u Hispaniju; prešao je pirenejske planine i nakon što su mu se predali svi gradovi i utvrde do kojih je došao,

³⁶ Budak, 75.

³⁷ Goldstein - Grgin, 116.

³⁸ Budak, 75-76.

³⁹ Isto, 76-79.

vraćao se sa živom i čitavom vojskom natrag.“ Pa ipak, spominje i neizostavnu, kako ju on sam naziva, „baskijsku nevjeru“. Naglašava kako nije bilo lako osvetiti zasjedu koju su im postavili Baski jer su se nakon izvršenog napada neprijatelji razbježali u različitim smjerovima.⁴⁰

⁴⁰ Einhard, 67.

6. Sukob s Tasilonom i Bavarcima

788. godine Karlo predvodi svoju vojsku niz Dunav ne bi li smijenio bavarskog vojvodu Tasilona, koji do tog trenutka vlada samostalno.⁴¹ Tom je događaju prethodilo nekoliko stvari. Karlo od Tasilona 781. godine traži obnavljanje prisege koju je već bio dao njegovu ocu Pipinu, no nije je se pridržavao. Tasilon je bio nepovjerljiv, pristaje na to, no traži taoca kao osiguranje za njegov put u Worms gdje će prisegnuti. Nepovjerenje koje je Tasilon pokazao prema svom bratiću Karlu (Tasilonova majka Hiltruda bila je Pipinova sestra) sasvim sigurno nije išlo u korist poboljšanja odnosa. Tasilon, kao i Karlo, vodi računa o odnosu s Crkvom i papama. Na to je bio primoran i zbog nade u to da će se papa Hadrijan I., koji je imao podjednako koristi od obojice, prikloniti upravo njemu, a ne Karlu. Hadrijan se poput pravog stratega priklonio jačemu, odnosno Karlu, što je bilo i logično. Poručuje Tasilonu da se mora pokoriti Karlu, u protivnom Karlo ima odriježene ruke za kažnjavanje njega i njegove zemlje. U blizini Augsburga na Leškom polju, uvidjevši kako nema drugog izbora, Tasilon obnavlja vazalsku prisegu, čime priznaje Karlovu nadmoć. Međutim, unatoč prisezi Tasilon se odlučio pobuniti protiv Karla i Franaka. Računao je na nezadovoljne langobardske plemiće, ali i Avare. Langobardska potpora je izostala, a Avari se nisu pokazali kao pretjerano korisni, dok je dio bavarskog plemstva podržao Karla.⁴² O ratu s Bavarcima i Tasilonom Einhard kaže sljedeće: „Prouzročila ga je oholost ali i glupost vojvode Tasilona. Na nagovor svoje žene, on je sklopio savez sa Hunima koji su Bavarcima susjedi s istoka, pa se usuđivao ne samo ne izvršavati zapovijedi, nego i izazivati kralja na rat.“⁴³ U takvim okolnostima, Tasilon je prisiljen priznati izdaju za koju je trebao platiti glavom. No, Karlo je u kršćanskom duhu (a možda i zato što su u rodu) odlučio poštediti njegov život te ga šalje u samostan. Nakon što je uklonio Tasilona, odlučio je iz Bavarske istjerati preostale plemiće koji ga nisu podržavali te je podijelio zemlju na grofovije. Tasilon nije cijeli ostatak života proveo zatvoren u samostanu. 794. na Karlov poziv dolazi na crkveni sabor na kojemu se javno odriče prava na vlast.⁴⁴

⁴¹ Goldstein - Grgin, 116.

⁴² Budak, 59-60.

⁴³ Einhard, 69-71.

⁴⁴ Budak, 60-61.

Osim što se 794. u Frankfurtu Tasilon javno odriče prava na vlast i što je svrgnuta dinastija Agilofinga, Bavarska postaje integralnim dijelom Karlovog kraljevstva, čime ovaj sukob možemo smatrati više nego uspješnim za Karla.⁴⁵

⁴⁵ Nekić, 99.

7. Rat protiv Avara

Krajem VI. stoljeća Avari stvaraju svoju državu u Panoniji, no do Karlova vremena ona je prilično oslabila. Karlo predvodi pohod na Avare, koje su uspjeli pobijediti uzastopnim napadima u pet godina između 791. i 796. Osvojena je i prijestolnica Avara, Ring. Bila je značajna jer su tamo čuvali plijen koji su prikupili brojnim ratovima i pljačkama.⁴⁶ Avari su bili vješti konjanički narod divlje naravi, vrlo spretni i opasni pljačkaši. Nakon uništavanja Gepida, nastanili su se u Panonskoj nizini, a od tamo su probleme stvarali Bizantu, ali i Bavarskoj.⁴⁷

Kada bi Franci na čelu s Karlom Velikim ratovali, ti bi se ratovi vrlo često povezivali s vjerskim motivima. Ako analiziramo stvari malo dublje, nije teško uvidjeti kako su glavni motivi zapravo uvijek bili političke, ekspanzionističke ili primjerice obrambene naravi, kao što je bio slučaj sa Sasima. To dakako ne znači da uopće nije bilo vjerskih motiva, nego oni nužno nisu bili ti koji su prevladavali. Kada bismo morali izdvojiti jedan pohod s izraženom vjerskom notom, bilo bi to osvajanje Avarskog Kaganata. Avari su ugrožavali sigurnost svih okolnih naroda, pljačkali su i uzimali danak. Plijen su čuvali u svom središtu, njihovoj prijestolnici Ringu, koja je zapravo bila utvrđeni logor. Nalazila se kod rijeke Tise. U Karlovo vrijeme Avari nisu više bili onako moćni kao kada su dospjeli pod zidine Carigrada, no i dalje su bili respektabilna sila i mogli su skupiti brojnu i opasnu vojsku. Avari nisu bili pokršteni i često su napadali kršćane. Karlu nije nedostajalo motiva za osvajanje Kaganata. Osim što bi mogao zaplijeniti bogatstvo koje su Avari svojim pohodima prikupili, a ono je bilo veliko, pobjeda protiv njih kao najveće poganske sile u Europi uzdigla bi ga kao branitelja kršćanstva. Uvijek prisutan motiv ekspanzionizma, daljnjeg širenja svog teritorija također je Karlu sasvim sigurno bio jako privlačan. Avari su uvidjeli

⁴⁶ Goldstein - Grgin, 116.

⁴⁷ Pirenne, *Povijest Europe od seobe naroda do XVI stoljeća*, 50.

veliku opasnost koja bi mogla doći od Franaka predvođenih Karlom, posebice kada su poraženi Langobardi koji su nerijetko bili avarski saveznici.⁴⁸

Službeni povod Karlu za rat koji je poveo protiv Avara bio je njihovo odbijanje da se granica pomakne s rijeke Enns 790. godine na njihovu štetu. Oni su ustrajali na tome da granica ostane gdje je i bila, što Karlu dakako nije bilo u interesu. U ljeto 791. godine Karlo okuplja vojsku koju čine mnogi narodi – Bavarci, Franci, Sasi, Tirinžani... Svoje čete dijeli na dva dijela, jedni su krenuli lijevom, a drugi desnom obalom Dunava. Dunavom pak plovi flota koja je trebala opskrbljivati vojnike, kao i održavati vezu među skupinama. Karlo je predvodio vojsku koja je išla desnom stranom rijeke. Zanimljivo je spomenuti i to da je početkom rujna vojsku zaustavio na granici kod rijeke Enns, gdje su potom proveli ritual koji im je trebao osigurati pobjedu u nadolazećem ratu. Održavale su se svečane mise i molitve, a o svemu Karlo piše svojoj ženi Fastradi. Kada su saznali da je Karlov sin Pipin odnio prvu pobjedu u ratu zauzevši avarsku utvrdu, to se smatralo dobrim znakom za uspjeh cijelog pohoda. Franci su nailazili na slab otpor Avara, koji kao da su izbjegavali direktan sukob. Više su ljudi gubili za vrijeme puta, nego od posljedica proizašlih ratovanjem. Kada se među franačkim konjima proširila nekakva bolest, zbog teških je gubitaka Karlo bio primoran obje vojske poslati kući. Rezultat pohoda je možda bio razočaravajući za Karla, no postalo je jasno kako Avari nisu u mogućnosti zadržati Franke ako oni krenu na pohode po njihovim zemljama.⁴⁹

Granica s Avarima pomaknuta je prema Bečkoj šumi, a Karlo inzistira na pripremama za novi udar na Avare. Francima stvari bivaju dodatno olakšane međusobnim sukobima koji su izbijali u Kaganatu. Te su međusobne razmirice poprimile tolike razmjere da je 795. godine jedan avarski dostojanstvenik Karlu poslao izaslanike i bio je spreman svoju zemlju, ljude i sebe podrediti Karlu te prijeći na kršćanstvo. Pipin i furlanski vojvoda Erih 796. poduzimaju pohod protiv Avara, u kojem bez problema i ozbiljnog otpora osvajaju njihove zemlje. Karlo je za to vrijeme u Saskoj. Bogata riznica koju su Avari čuvali u Ringu dolazi u franačke ruke, što dodatno bogati Karla koji postaje najbogatijim vladarom Europe. Zbog silne količine zlata koja je zaplijenjena, došlo je do privremenog rasta cijena prehrambenih proizvoda u franačkim zemljama. Pokoreni Avari koji su živjeli između Dunava i

⁴⁸ Budak, 64-65.

⁴⁹ Isto, 68-69.

Bečke šume morali su se pokrstiti. Alkuin, književnik, teolog i učitelj koji je na Karlov poziv došao na njegov dvor, inzistira na mirnom širenju vjere, možda potaknut na to i lošim iskustvima kada se vjera silom nametala u Saskoj. Upozorava na činjenicu da se vjera može prihvatiti samo vlastitom voljom, bez prisile.⁵⁰

799. godine Avari dižu ustanak, a postoji mogućnost da su imali i bizantsku potporu. U ratu protiv Avara ostvareni su značajniji uspjesi, a među ostalima, zarobljeni su i avarski tudun te mnogi drugi Avari i Slaveni. Bilo je to teško razdoblje za Avare, počinju ih napadati Slaveni, a na lijevoj obali Tise prijete i Bugari.⁵¹ Ratovi protiv Avara bili su ratovi s ciljem da ih se potpuno uništi, što se u konačnici i dogodilo. „Nestalo ih je kao Avara“ poznata je ruska izreka koja je i danas u uporabi. Kada je završio s Avarima, Karlo je duž nizine uspostavio obrambeno područje pod vojnom upravom, tzv. marku.⁵²

Einhard ističe rat protiv Avara kao najvažniji poslije onoga sa Sasima. Karlo se tom ratu posebno posvetio. Unatoč tome, predvodio je samo jedan pohod, dok je mnoštvo zadataka prepustio svome sinu Pipinu te prefektima provincija, grofovima i izaslanicima. Prema Einhardu, rat je trajao osam godina. Pokazatelj krvoprolića koje se dogodilo za vrijeme rata bila je prazna, opustošena, beživotna Panonija. „U tom je ratu izginulo svo hunsko plemstvo i propala sva slava. Razgrabljen je sav novac i tokom dugog vremena zgrnuto blago.“ Franci su se za vrijeme, ali i okončanjem rata jako obogatili. Ako je za vjerovati njegovim riječima, život su izgubila samo dva franačka plemića. Furlanski vojvoda Erih (kod Trsata) i zapovjednik Bavarske Gerold. Ovaj je rat Francima donio mnoge koristi, a nije ih gotovo uopće koštao ljudstva ili resursa.⁵³

⁵⁰ Isto, 69-71.

⁵¹ Isto, 72-74.

⁵² Pirenne, *Povijest Europe od seobe naroda do XVI stoljeća*, 50.

⁵³ Einhard, 71-73.

8. Sukob s Bizantom

Franačka vojska predvođena Karlom bila je izrazito vješta na kopnu, no nisu bili vični ratovanju na moru. To je pokazao i sukob s Bizantom na Jadranu koji se dogodio početkom IX. st.⁵⁴

Karlovo nastojanje da surađuje s rimskom Crkvom, kao i njegova velika moć te ekspanzionistička politika dovode do neizbježnog sukoba s Bizantom. Druga polovica devetog stoljeća nije bila laka za Bizant, koji je upravo u to vrijeme bio suočen s mnogim problemima poput ikonoklazma i sve slabijih vladara. Nakon što je bračno povezivanje Karlove kćeri i sina bizantske carice Irene propalo, tenzije dodatno rastu. Karlo se zbližava s papom Hadrijanom I., a ni njegova krunidba 800. godine nije pomogla da se situacija smiri. Sukob Karla i Bizanta bio je dvojakog karaktera. Vojnog, ali i diplomatskog. Carski ugled, koji je u Bizantu bio narušen, ojačao je dolaskom Nikefora na vlast.⁵⁵

Karlove uspjehe i osvajanja bilježili su mnogi, no osvajanje Dalmacije rijetko se spominje. Rat protiv Bizanta u njegovo ime vodio je njegov sin Pipin. Nakon što su podvlastili Istru, Franci dolaze do Dalmacije. Međutim, dugi niz godina izvori nam ne govore ništa o Karlovom pokušaju da prijeđe granicu koja se prostirala na Učki. Dva glavna razloga prodora u Dalmaciju bila su osiguranje puta vojnicima koji su išli iz Italije, kao i Karlovo nastojanje da Bizantu iz ruku uzme Veneciju.⁵⁶ Trebamo imati na umu da je franačka prevlast nad Dalmacijom i gradovima u Dalmaciji bila kratkog vijeka, ali je bila vrlo bitna za franačke pregovaračke pozicije s Bizantom.⁵⁷

Na temelju očuvanih izvora ne možemo sa sigurnošću odrediti preciznu kronologiju događanja na jadranskim obalama. Karlo je i u Dalmaciji i u Veneciji imao odane ljude koji su bili lokalni moćnici i bili su ga spremni podržati. U obzir moramo uzeti i to da su u vrijeme kada je u Bizantu carica Irena svrgnuta, povjerenje provincijskih podanika u središnju vlast, kao i strah od nje bili u opadanju. Točnije,

⁵⁴ Goldstein - Grgin, 120.

⁵⁵ *Povijest 6 - rani i razvijeni srednji vijek*, 149-152.

⁵⁶ Budak, 89-90.

⁵⁷ Nekić, 101.

pametnije se bilo opredijeliti za Karla koji je ovdje i koji je moćan, nego za Bizant koji je udaljen i u silaznoj putanji. Tako su, primjerice, Mlečani bili naklonjeni Karlu, a ta se naklonjenost još i povećala njegovom krunidbom. U Veneciji 803. godine protiv Bizanta ustaju i pojedinci iz svjetovnih te crkvenih redova. Francima je osvajanje unutrašnje Dalmacije pošlo za rukom i osvojili su je već prije 804. godine. Prisvajanje Venecije imalo je velik značaj i zbog toga što je to značilo da od sada Franci posjeduju mornaricu. Uz pomoć mornarice mogli su vršiti daljnji pritisak i na dalmatinske gradove. Bitno je znati kako vlast koju je Karlo imao u Veneciji i u dalmatinskim gradovima nije dugo trajala, a bilo je upitno i koliko je bila čvrsta. Bizantski car Nikefor ne prihvaća gubitke svojih posjeda te 806. šalje bizantsku flotu u Veneciju, a kako se Karlov sin Pipin nije usudio okušati sreću na moru, sklopljeno je dvogodišnje primirje.⁵⁸

Do značajne prekretnice dolazi kada Pipin umire. U to vrijeme Karlo je i sam već prilično star i jednostavno nema namjeru i pravih interesa za nastavljnje sukoba s Bizantom na udaljenoj fronti. On želi da ga Nikefor prizna kao ravnopravnog vladara. Nikefor umire 811. godine, a nasljeđuje ga Mihael I. koji, kao ni Karlo, ne želi nastavljati sukob jer ima mnoge druge probleme. To su bili razlozi zbog kojih je na obostrano zadovoljstvo došlo do mira u Aachenu 812. godine. Karlo prepušta Veneciju i dalmatinske gradove Bizantu, a za uzvrat dobiva ono za čime je silno žudio, priznanje kao ravnopravnog cara na zapadu.⁵⁹

⁵⁸ Budak, 92-93.

⁵⁹ Isto, 94.

9. Ostali pohodi Karla Velikog

Karlova prva vojna intervencija bila je u Akvitaniji. Tamo je ratovao još i njegov otac, no nije dočekaao kraj pohoda i konačnu pobjedu. U to je vrijeme Karlov brat Karloman još uvijek bio živ i Karlo ga je zamolio za pomoć u Akvitaniji koju je on i obećao, no obećanje nije održao i pomoć nije stigla. Unatoč uskraćenoj pomoći, Karlo poduzima spomenuti pohod i čvrsto odlučuje završiti ga. Akvitanski vojvoda Hunold je želio povratiti Akvitaniju, čime bi zapravo obnovio rat koji je već gotovo bio završen. Zbog opasnosti od Karla prisiljen je otići u Gaskonju. Karlo je uspješno završio rat u Akvitaniji, a u međuvremenu postaje i jedini vladar Franačke jer je Karloman umro.⁶⁰ Povod pohodu bile su pobune u toj regiji koje su Karla i nagnale na akciju. Nakon konačne pobjede čvrsto je preuzeo kontrolu u tom dijelu svog Kraljevstva.⁶¹

Krajem VIII. stoljeća Franci stižu i do hrvatskih zemalja. Naime, jedan franački odred došao je sve do Trsata. Nekoliko godina kasnije pod svoju vlast stavili su dijelove Hrvatske u zaleđu Jadrana, čime je Karlo svoju istočnu granicu dodatno proširio. Uz granice Karlo je osnivao teritorije s posebnom važnošću i vojničkom organizacijom – marke i markgrofovije, čiji je cilj bio, uz čuvanje granica, držanje susjeda pod kontrolom.⁶²

U ratu koji je vodio protiv Slavena, Karlu su među ostalima pomagali i Sasi. Einhard kaže da je povod pohoda na Slavene bio njihov neposluh. Neprestano su napadali bivše franačke saveznike, pleme Bodriča. „On ih je jednim jedinim pohodom, kojem je sam stajao na čelu, tako potukao i pokorio, da se više uopće nisu usuđivali odbiti da izvrše naređenja.“⁶³ Slavska plemena protiv kojih su Franci ratovali bila su, primjerice, plemena Daleminaca i Vičana. Valja napomenuti kako pobjedama u tim udaljenim krajevima franačka vlast i nije bila pretjerano čvrsta, oni su više bili nešto poput „tampon zone“. Značaj tih pobjeda zapravo je bio u držanju istočne granice pod kontrolom, kao i vladanje Slavenima između Baltika i Dunava.⁶⁴

⁶⁰ Einhard, 59-61.

⁶¹ Goldstein - Grgin, 114.

⁶² Isto, 116.

⁶³ Einhard, 71.

⁶⁴ Nekić, 100.

Slaveni su bili pogani, sama činjenica da nisu štovali kršćanstvo bila im je prilično otežavajuća okolnost, stoga su zarobljeni Slaveni bili prodavani kao roblje. Prema Henriju Pirenneu, riječ koja u zapadnim jezicima označava roba (*esclave, sklave, slaaf, slave* itd.) izvedena je iz imena slavenskog naroda. „Slaven“ je za ljude iz IX. i X. st. značilo isto što i crnac za ljude iz XVII., XVIII. i XIX. st.“⁶⁵

Einhard kao posljednji Karlov rat spominje onaj protiv Normana. Svojom su flotom pljačkali obale Galijske i Germanijske, a njihov kralj Godfrid planirao je zauzeti cijelu Germaniju. Tako je Sasku već i smatrao svojom. Pleme Bodriča natjerao je na plaćanje danka. Prijetio je i dolaskom na kraljevski dvor u Aachen. Vlastita tjelesna straža odlučila ga je ubiti, čime on ne uspijeva ostvariti svoje planove, koji su ionako bili neostvarivi.⁶⁶ Za potrebe borbe protiv Normana Karlo daje sagraditi mornaricu. Zbog njihovih je pustošenja i pljački odlučio u svim lukama i ušćima rijeka u kojima je to bilo moguće ostaviti brodove i straže kako bi spriječili moguće pokušaje normanskog pustošenja, ali i iskrcavanja.⁶⁷

⁶⁵ Pirenne, *Povijest Europe od seobe naroda do XVI stoljeća*, 51.

⁶⁶ Einhard, 73-75.

⁶⁷ Isto, 79.

10. Karlova krunidba za cara i odnos s Crkvom

Iako je fokus ovog rada na Karlovim vojnim poduhvatima, razlog zbog kojeg njegovu krunidbu za cara smatram neizostavnom sastavnicom leži u činjenici da je taj čin bio vrhunac njegove vladavine. Uostalom, krunidba je usko povezana s njegovim vojnim pohodima, uzmemo li u obzir to da su mu upravo oni donijeli moć i ugled, a to su bili atributi koji su ga činili idealnim kandidatom za cara. Održavanje dobrog odnosa s Crkvom i njezinim poglavarima bilo je nužno, a to je ujedno već i bila ustaljena tradicija među Karolinzima, koju je Karlo odlučio nastaviti provoditi.

Karlo je svoju krunidbu bez dvojbe smatrao bitnim i značajnim činom. No, trebamo imati na umu da su način krunidbe, kao i nerazjašnjen sadržaj titule koju je nosio, njegovu pozornost i energiju usmjerili na pobjede i osvajanje novih područja, odnosno širenje granica njegovog kraljevstva. Još kao maleni dječak Karlo je došao u doticaj s tadašnjim papom Stjepanom II. Odnos koji je ostvario s papom Hadrijanom I. bio je prilično prijateljski. Pomogao mu je protiv Langobarda, a darovao mu je i mnogo zemlje. Uz titule franačkog i langobardskog kralja, pridodaje i titulu *patricius Romanorum*. Godine su prolazile, a Karlo je ustrajao na dobrom odnosu s poglavarem katoličke Crkve. Papa Hadrijan na Karlovu stranu staje i prilikom njegovog spora s Tasilonom, bavarskim vojvodom, kojem naređuje da se mora podrediti Karlu. Dakako, postojala su određena nastojanja da se njihovi odnosi pokvare. Tako je bizantska carica Irena prilikom ukidanja ikonoklastičke politike na crkveni sabor pozvala Hadrijana, želeći ga staviti pod bizantski utjecaj i udaljiti od Karla, no on ostaje blizak s Karlom do kraja života. Umire 795. godine, a nasljeđuje ga Lav III. On je, s obzirom na to da nije poput Hadrijana bio plemićkog podrijetla, bio primoran tražiti Karlovu podršku, koju je i dobio. Njegovu zahvalnost vidimo i u činjenici da je svoje isprave datirao godinama Karlove vladavine. Karlo je po mnogima bio idealan kandidat za cara. S obzirom na to da u Bizantu za to vrijeme vlada žena, carsko je mjesto, po shvaćanjima zapadnjaka, bilo upražnjeno. Isticali su ga i kao gospodara Rima, a nema sumnje da je bio najmoćniji čovjek na Zapadu.⁶⁸

⁶⁸ Budak, 80-84.

Rekviziti koji su bili nužni za regularnu krunidbu, poput žezla i plašta, morali su biti unaprijed izrađeni i pripremljeni, kao i sam ceremonijal krunidbe, čime Einhardova teza da Karlo nije znao da će ga papa okruniti postaje, najblaže rečeno, teško vjerojatna. Karlovim uzvišenjem u carsko dostojanstvo, barem u teoriji, on postaje vladar Rima. Nakon krunidbe, počinje se službeno oslovljavati kao „prejasni August, okrunjen od Boga, veliki i mireći imperator, koji upravlja Rimskim Carstvom, milošću Božjom i kralj Franaka i Langobarda“. Uvodi se i invokacija prilikom pisanja raznih dokumenata. Krunidba jednog barbarskog vladara, kakvim su ga smatrali, za cara u Bizantu nije naišla na odobravanje, upravo suprotno. Karlo je problemu pristupio izuzetno mudro. On se, naime, ne naziva carem, već upraviteljem Rimljana. Bizantski su carevi ti koji imaju pravo nazivati se rimskim carevima, odnosno imperatorima. Karlo bizantskog cara oslovljava kao *imperator Romanorum*, dok ovaj njega nakon Aachenskoga mira oslovljava kao *imperator*. Ta je cjelokupna situacija zatrla misao o ujedinjenom kršćanstvom carstvu, a vrijedi napomenuti i kako u dvorskoj kancelariji Karla Velikog počinju koristiti termine poput Istočnog i Zapadnog Carstva (Franačko i Bizantsko).⁶⁹

Prvi korak prema Karlovoj krunidbi bio je učinjen kada su se Karlo i papa Lav III. sastali u Paderbornu 799. godine. To naravno ne znači da se na pripremama za njegovu krunidbu nije radilo i prije. Dakle, nema govora o tome da je Karlo bio *Kaiser wider Willen*, odnosno kralj protiv svoje volje, kako nam je Einhard sugerirao.⁷⁰

Savez Karla i pape kulminirao je mnogim dobrim stvarima za Crkvu. Korist iz te suradnje pozitivno se odrazila na vjersku, ali i civilnu zajednicu. Karlo se pobrinuo da Crkva doživi razdoblje svojevrsnog preporoda – Crkvi za njegove vladavine raste ugled, autoritet i utjecaj. Takav procvat nije doživjela još od Konstantinovih vremena. Karlo je brinuo o potrebama klera, njihovom moralu, biskupije i samostane nerijetko je obasipao darovima, uvodi crkvenu desetinu kao obaveznu na području cijelog teritorija pod svojom vladavinom. Zanimao se i za pitanje pokrštavanja, koje je poticao i podržavao. Još za vrijeme Pipina Malog državnu kancelariju čine isključivo ljudi iz crkvenih redova kao najobrazovaniji. S obzirom na to da je obrazovanje „običnog“ puka *de facto* nestalo, Karlo je također među pripadnicima klera i Crkve morao tražiti ljude kojima će se okružiti. Pa ipak, kod Karla se javila jasna ideja da

⁶⁹ Isto, 86-88.

⁷⁰ Mayr-Harting, 1117-1118.

obrazovanje proširi i među laičkim službenicima, koje bi poslao na obrazovanje u crkve.⁷¹

Karlo štovanjem svetog Petra štiti i papu, no treba reći kako za razliku od oca mu Pipina, on nije u podređenom položaju. Iako surađuje s Crkvom i pomaže joj, želi joj se nametnuti. Želi voditi glavnu riječ. Nakon nekog vremena Karlo se više ne osjeća kao obični *patricius Romanorum*, na svom vrhuncu on pretendira na ulogu vladara koji štiti kršćanstvo. To i ne čudi, ako uzmemo u obzir situaciju u kojoj na cijelom Zapadu imamo samo njega kao moćnog vladara. Postojala je jasna neuravnoteženost između Karlova naslova *patriciusa* i stvarne moći koju ima. Njegovom krunidbom za cara 25. prosinca 800. godine taj nesrazmjer nestaje. Tim činom on i službeno postaje vojna sila svetog Petra, dok je papa, kako to uvijek i biva, njegov vjerski predstavnik. Kao što istovremeno ne mogu vladati dva pape, tako ne mogu vladati ni dva cara. No, bizantski car zapravo nije mogao ni na koji način zaustaviti Karlovu krunidbu niti kazniti njega ili papu koji ga je okrunio. Sve što je mogao bilo je ne priznati Karla za cara, što je i učinio. Spor se ipak rješava u siječnju 812. godine kada je Karlo priznat za cara, a zauzvrat on odustaje od Venecije te južne Italije i Dalmacije.⁷²

Einhard nam donosi vrlo zanimljiv podatak o Karlovoj reakciji kada je saznao za smrt pape Hadrijana. „I kad mu je javljeno o smrti pape Hadrijana, s kojim je bio veliki prijatelj, plakao je kao da je izgubio brata ili najdražeg sina.“⁷³ Teško je ovaj iskaz shvatiti doslovno, iako možemo samo nagađati je li zbilja istinit ili nije. Smatram da Einhard ovom tvrdnjom zapravo samo želi prikazati koliko je jako Karlo želio imati Crkvu i papu na svojoj strani.

⁷¹ Pirenne, *Povijest Europe od seobe naroda do XVI stoljeća*, 54-55.

⁷² Isti, *Karlo Veliki i Muhamed*, 192-195.

⁷³ Einhard, 83.

11. Karlov kraj

Kako jednom vladaru i priliči, Karlo je znao da prije smrti mora urediti mnogo toga. Osim pitanja nasljeđivanja prijestolja, trebalo je sastaviti i oporuku kojom će razdijeliti svoju imovinu među svojim nasljednicima. Karlo nije trebao previše razmišljati o tome tko će ga naslijediti jer su svi njegovi sinovi osim Ludovika bili mrtvi ili zaređeni. Nakon što se njegovo zdravstveno stanje pogoršalo, Karlo je napokon odlučio ne čekati i proglašava Ludovika za suvladara. U rujnu 813. godine na saboru u Aachenu ta je odluka jednoglasno podržana. Sam Karlo stavio je krunu na glavu svoga sina jer je time želio izbjeći utjecaj svećenstva na zemaljsku vlast. Karlo odlučuje ostaviti svome unuku Bernardu Italiju koju nije predao Ludoviku. Bio je to potez koji je njegovog unuka u konačnici stajao života. Naime, iako se nakon Karlove smrti Bernard podredio Ludoviku, Ludovik mu oduzima vlast. On se potom pobunio, zbog čega ga Ludovik daje oslijepiti te on od posljedica umire nekoliko dana kasnije. Ludovik je Karlu morao obećati da će vladati u kršćanskom duhu, ispunjavajući svoje dužnosti kao kršćanski vladar. Karlo oporučno većinu svoje stečene imovine ostavlja Crkvi i siromašnima, a tek manji dio djeci i unucima. Pa ipak, i taj manji dio bio je itekako značajan. Nakon Ludovikove krunidbe, Karlovo se zdravstveno stanje dodatno pogoršava. Svoje posljednje dane života provodio je u Aachenu, u izuzetno raskošnoj palači koju je jako volio. Preminuo je 28. siječnja godine 814. Sahranjen je u dvorskoj kapeli. Iako se ne može sa sigurnošću reći gdje se njegovo mjesto ukopa točno nalazilo, verzija u kojoj je u raskošnom sarkofagu ukopan pred crkvom čini se kao najrealnija opcija. Njegovi kasniji nasljednici, fascinirani Karlom i njegovim djelima, u dva će ga navrata iskopavati. Oton III. dao je otvoriti njegov grob 1000. godine, pri čemu s njegovih prsa uzima zlatni križ. Slično je postupio i Fridrik I. Barbarossa, koji njegov grob daje otvoriti 1165. U drugoj polovici XII. i početkom XIII. stoljeća konstruiran je veličanstveni sarkofag u koji je Fridrik II. položio Karlove relikvije. Taj se relikvijar i danas nalazi u aachenskoj kapeli.⁷⁴

⁷⁴ Budak, 105-108.

Tako je završio jedan od najvećih vladara srednjeg vijeka, koji je ostavio neizbrisiv trag na ljudsku povijest i razvoj Europe. Njegovo se ime, lik i djelo pamti još i danas, a sasvim sigurno će se pamtiti i u stoljećima koja dolaze.

12. Zaključak

Karlo Veliki bio je, što se iz ovog rada može i iščitati, vješt strateg, vojskovođa, čovjek s jasnom vizijom i planovima. Bio je veoma strpljiv, a to najbolje vidimo na primjeru pokoravanja Saske i Sasa, koje je trajalo više od četvrt stoljeća. Njegov uvježbani vojni stroj omogućio mu je osvajanje velikih prostranstava koja su posljedično ojačala Franačku i njega samog. Gdje god da je ratovao, polučio je značajan uspjeh. Izuzetak bi možda bio pohod na današnju Španjolsku i Arape. No, iako taj pohod nije bio uspješan, bio je daleko od katastrofe. Upravo suprotno, Franci nisu doživjeli nikakve ozbiljne gubitke.

Karlo je ratovao u raznim dijelovima Europe, pratila ga je sreća, ali uvijek je bio razuman i razborit. Moćno i veliko kraljevstvo koje je naslijedio učinio je još moćnijim i gotovo dvostruko većim. Osvojio je mnoga područja i podvlastio razne narode. Akvitanija, Gaskonja, Italija, Saska, Panonija, Istra i Dalmacija samo su neka od područja koja je pokorio. Svi barbarski narodi iz Germanije stavljeni su pod kontrolu, a mnogi su se odlučili predati bez borbe. Nakon što su usavršili vojnu i administrativnu mrežu te završili svoje napadačke i obrambene sukobe, Franci su postali glavna sila, vladari zapadne Europe.⁷⁵

Svojim je brojnim osvajanjima proširio granice Franačke do te mjere da je krajem VIII. st. njezin teritorij obuhvaćao gotovo cijeli kršćanski Zapad. Granica je na istoku bila kod Dunava i Labe, dok se na jugu protegnula sve do Beneventa i Ebra. Na područjima na kojima Karlo nije ostvario prevlast, poput Pirenejskog poluotoka, bio je cijenjen i priznat kao moćan i sposoban vladar. Možemo reći da je vladao svim onim zemljama i ljudima koji su odani papi kao poglavaru crkve i Kristovom namjesniku. Izvan tog svijeta ostali su muslimani, poganski barbari, kao i Bizantsko Carstvo, koje je, iako kršćansko, bilo u vjerskom smislu podvrgnuto carigradskom patrijarhu.⁷⁶

Karlo je bio vizionar koji je znao da će mu podrška pape i dobri odnosi s Crkvom pomoći na razne načine. Njegova suradnja s Crkvom i papama nikada nije bila

⁷⁵ *Povijest 6 - rani i razvijeni srednji vijek*, 145.

⁷⁶ Pirenne, *Povijest Europe od seobe naroda do XVI stoljeća*, 52-53.

upitna. Ustrajao je na dobrim odnosima s Rimom, a korist iz tog dobrog odnosa bila je obostrana. Rekao bih da je papa trebao Karla, ali i Karlo je trebao papu te službenu podršku Crkve. Mnogi Karlovi postupci nisu bili nimalo kršćanski (npr. smaknuća u Verdenu), iako se nametao kao branitelj kršćanstva i širitelj vjere. Pa ipak, treba naglasiti kako je bio mnogo humaniji od mnogih velikih vladara prije, ali i poslije njega.

Suradnja s Crkvom, razvijen činovnički aparat i pomno planiranje, strpljivost i ustrajnost samo su neki od čimbenika koji su Karlu omogućili da postane najmoćniji čovjek u Europi, što je u konačnici kulminiralo njegovom krunidbom 800. godine.

Nakon što mu je Lav III. stavio krunu na glavu, Karlova pobuda za osvajanjem novih teritorija naizgled je malo utišana. Pa ipak, treba imati na umu da nikada nije prestao ratovati, sve do svojeg posljednjeg trenutka.⁷⁷ Njegovi su brojni vojni pohodi i intervencije, sagledamo li stvari u globalu, bili jako uspješni te ga se s potpunim pravom može smatrati jednim od najvećih vladara u povijesti čovječanstva.

⁷⁷ Budak, 88.

Literatura

1. Bachrach, Bernard S., „Charlemagne and the Carolingian General Staff“, *The Journal of Military History*, 2 (66) 2002., 313-357.
2. Budak, Neven, *Karlo Veliki*, Muzej hrvatskih arheoloških spomenika - Split, Split, 2001.
3. Brandt, Miroslav, *Srednjovjekovno doba povijesnog razvitka*, Školska knjiga, Zagreb, 1995.
4. Einhard, *Život Karla Velikog*, Latina et Graeca, Zagreb, 1992.
5. Goldstein, Ivo - Grgin, Borislav, *Europa i Sredozemlje u srednjem vijeku*, Novi Liber, Zagreb, 2006.
6. Nekić, Antun, „Karlo Veliki“, *Rostra*, 4 (4) 2011., 95-117.
7. Pirenne, Henri, *Karlo Veliki i Muhamed*, Izvori, Zagreb, 2006.
8. Pirenne, Henri, *Povijest Europe od seobe naroda do XVI stoljeća*, Marjan tisak, Split, 2005.
9. Skupina autora, *Povijest 6 – rani i razvijeni srednji vijek*, gl. ur. Enrico Cravetto, Europapress holding, Zagreb, 2007.
10. Mayr-Harting, Henry, „Charlemagne, the Saxons, and the Imperial Coronation of 800“, *The English Historical Review*, 111 (444) 1996., 1113-1133.

Sažetak

Od kada je samostalno zavladao Franačkom nakon sumnjive smrti svoga brata Karlomana 771. godine, Karlo se pokazao vrlo sposobnim vladarom koji ima jasnu viziju i ciljeve. Nije mu trebalo dugo da se upusti u pomno planirane vojne pohode. Već iduće godine započeo je dugotrajno pokoravanje Sasa, nakon čega je na papin poziv poveo svoje trupe u Italiju protiv Langobarda. Ratovao je protiv mnogih naroda po cijeloj Europi, poput Avara, Sasa, muslimana u Španjolskoj, Slavena, Normana, a sukobio se i s Bizantom te bavarskim vojvodom Tasilonom. Razvio je kvalitetan i brojčan činovnički aparat koji mu je omogućio upravljanje tako velikim carstvom koje je stvorio. Svaki se vojni pohod pomno planirao, ništa nije prepušteno slučaju, a često se činilo kako je i sreća na njegovoj strani. Bio je branitelj kršćanstva i širitelj vjere, usko je surađivao s crkvom i papama, baš poput njegova oca. Pa ipak, nastojao je voditi glavnu riječ u tom odnosu. Shvatio je važnost naobrazbe te je poticao pismenost, graditeljstvo i obrazovanje. Vrhunac njegove vladavine, tridesetak godina po preuzimanju vlasti, bila je njegova krunidba 800. godine u Rimu. U posljednjem desetljeću njegove vladavine njegovo je carstvo obuhvaćalo glavne dijelove južne i zapadne Europe. Njegovi nasljednici nisu bili jednako spretni, a ni moćni. Mogli bismo reći da je Karlo Veliki pravi simbol srednjega vijeka.

Ključne riječi: Karlo Veliki, Franci, Franačka, ratovi, vojska, vojni pohodi, carstvo, krunidba, Rim.

Summary

From the moment he independently began to rule over Frankish Kingdom right after the suspicious death of his brother Carloman in 771., Charles showed as a very capable ruler with clear vision and goals. It did not take long before he started planning his military campaigns, and he did it very thoroughly. Next year Charles began the long term subjugation of Saxons and soon after that he answered the pope's call and led his troops to Italy to fight Lombards. Charles waged war against many nations all over Europe, such as Avars, aforementioned Saxons and Lombards, muslims in Spain, Slavs, Normans, he even fought Byzantine and the duke of Bavaria, Tassilo. He developed a high quality and numerous clerical apparatus which made ruling such a huge empire he managed to build possible. Each military campaign was carefully prepared, nothing was adrift and very often it seemed that the luck is on his side. He was the defender of Christianity and propagator of faith, he collaborated with catholic church and popes very closely, just like his father. Despite that, he was trying to be the one who's in charge in that relationship. He realized how important education is, therefore he encouraged literacy, construction and schooling. We could easily point out his coronation in 800 at Rome as the pinnacle of his rule. In the last decade of his rule his empire included major parts of Southern and Western Europe. His heirs were not equally dexterous nor powerful. We could say that Charles was the true symbol of Middle Ages.

Keywords: Charlemagne, Franks, Francia, wars, army, military campaigns, empire, coronation, Rome.